

Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma vuosille 2025 – 2027

**Hyväksytty Ylä-Savon ympäristölautakunnassa
12.12.2024**

Sisällys

1.	Johdanto.....	2
1.1	Ympäristövalvonnan tarkoitus.....	2
1.2	Lainsäädännöstä.....	3
1.3	Valvontakeinoista.....	4
2.	Valvontaviranomaiset.....	4
2.1	Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen asema organisaatiossa ja henkilöresurssit...	5
2.2	Toimivallan delegointi viranhaltijoille	5
2.3	Viranomaisten välinen yhteistyö valvonnassa	5
3.	Ympäristöolosuhteet.....	6
4.	Toimintojen riskinarviointi.....	8
5.	Valvottavat kohteet	11
5.1	Ympäristönsuojelulain mukaan luvanvaraiset ja rekisteröitävät kohteet.....	11
5.2	Ympäristönsuojelulain mukaan luvanvaraiset ja rekisteröitävät kohteet.....	12
5.3	Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta	13
5.4	Muu ympäristölainsäädännön mukainen valvonta.....	14
5.5	Muu valvonta	16
6.	Valvontaohjelma.....	16
7.	Valvontatoimenpiteet	17
8.	Tarkastusten maksullisuus.....	18

1. Johdanto

Iisalmen ja Kiuruveden kaupunkien, Sonkajärven ja Vieremän kuntien ympäristönsuojelun ja ympäristöterveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuu on ollut 1.1.2023 Iisalmen kaupungilla kuntalain vastuukuntamallin mukaisesti. Iisalmen kaupunki vastaa myös Pielaveden kunnan ympäristönsuojelun palveluista erillisen sopimuksen mukaisesti.

Ympäristönsuojeluviranomaisena Iisalmen ja Kiuruveden kaupungin sekä Sonkajärven, Vieremän ja Pielaveden kuntien alueella toimii Ylä-Savon ympäristölautakunta.

Valvontasuunnitelman ja -ohjelman laatiminen perustuu ympäristönsuojelulakiin (YSL, 527/2014). Valvonnan kokonaisuuden kannalta valvontasuunnitelmaan on koottu myös muiden säädösten mukaiset kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontatehtävät.

Valvontasuunnitelma on tarkastettava ympäristönsuojelulain 168 §:n mukaan säännöllisesti. Jätelain 124 §:n mukaan suunnitelma on arvioitava uudelleen vähintään joka kolmas vuosi. Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma vuosille 2025 – 2027 on päivitetty versio aiemmasta valvontasuunnitelmasta.

Tarkemmin ympäristöluvanvaraisten, yleiseen ilmoitusmenettelyyn kuuluvien ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastukset ja muu säännöllinen valvonta kuvataan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen vuosittain laatimassa valvontaohjelmassa. Yksityiskohtainen valvontaohjelma ei ole julkinen, mutta toiminnanharjoittajalla on oikeus saada tietää kohteensa valvontaluokka ja perusteet sen määräytymiselle. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun valvontaohjelmaan perustuvista luvanvaraisen, yleiseen ilmoitusmenettelyyn kuuluvan ja rekisteröidyn toiminnon määräaikaistarkastuksesta ja muusta valvontaohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta.

1.1 Ympäristövalvonnan tarkoitus

Ympäristöministeriön vuonna 2014 laatiman ympäristönsuojelun laillisuusvalvontaoppaan mukaan:

”Ympäristövalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että ympäristössä tapahtuvat toiminnot ovat lakien, asetusten sekä viranomaisten antamien lupien ja määräysten mukaisia. Lisäksi seurataan toiminnan aiheuttamia ympäristövaikutuksia sekä toiminnassa ja muissa olosuhteissa tapahtuvia muutoksia. Jos toimitaan lainvastaisesti, valvojan velvollisuus on puuttua epäkohtiin.

Ympäristölainsäädännössä valvonnalla tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka valvontaviranomainen tekee lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen edistämiseksi ja varmistamiseksi. Ennakkovalvontaan kuuluvat erilaiset hallintotoimet ennen luvan tai ilmoituksenvaraisen toiminnan aloittamista, kuten esimerkiksi lupien ja ilmoitusten käsittelyprosessit sekä muutoksenhaku tehtyihin päätöksiin. Jälkivalvonta eli varsinainen laillisuusvalvonta puolestaan kohdistuu toiminnan aloittamisen ja lopettamisen väliseen sekä toiminnan loppumisen jälkeiseen aikaan. Ympäristölainsäädännön laillisuusvalvonnassa keskeisintä on laillisen tilan palauttaminen rikkomustapauksissa hallinnollisin keinoin sekä lakia rikkoneiden saattaminen rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan.”

Ympäristövalvonnalla varmistetaan haitallisten ympäristömuutosten ehkäiseminen tai poistaminen. Valvontaviranomainen valvoo toimialueellaan myös yleistä etua, joka on yksityistä intressiä laajempi.

Tavoitteena on ennaltaehkäisevä, laadukas, tehokas ja vaikuttava ympäristövalvonta, joka kohdentuu ympäristövaikutuksiltaan ja riskeiltään merkittävimpiin kohteisiin. Tämä tarkoittaa valvonnan priorisointia voimavarojen mukaan.

1.2 Lainsäädännöstä

Ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen valvonnasta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja ympäristönsuojelusta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (YSA, 713/2014). YSL 167 §:n mukaan valvontaviranomaisen on järjestettävä ympäristönsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvonta niin, että se on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta ja perustuu ympäristöriskien arviointiin. Valvontaviranomainen voi asettaa tehtävät tärkeysjärjestykseen, jos se on välttämätöntä tehtävien hoitamiseksi asianmukaisesti.

YSL 168.1 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen ympäristönsuojelulain mukaista säännöllistä valvontaa varten valvontasuunnitelma. Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa on kuvattava valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin perusteet sekä valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Valvontasuunnitelma on tarkistettava säännöllisesti.

YSL 168.2 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on valvottava ympäristöluvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja säännöllisesti määräaikaistarkastuksin. Tarkastuskohteet ja -tiheys on määriteltävä ympäristöriskien arvioinnin perusteella. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava luvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista ja niiden muusta säännöllisestä valvonnasta ohjelma (valvontaohjelma). Valvontaohjelmassa on oltava tiedot valvottavista kohteista ja niihin kohdistettavista säännöllisistä valvontatoimista. Valvontaohjelma on pidettävä ajan tasalla.

YSA 28 §:n mukaan valvontasuunnitelmassa on oltava:

- 1) yleisluontoinen arvio ympäristön pilaantumisen riskeistä suunnitelmaan kuuluvalla alueella;
- 2) tieto viranomaisen valvontavastuulle kuuluvista luvanvaraisista, ilmoituksenvaraisista ja rekisteröitävistä toiminnoista luettelona tai erillisenä sähköisenä rekisterinä;
- 3) kuvaus menettelystä valvontaohjelman laatimiseksi;
- 4) tieto siitä, miten ympäristöriskien arviointi tehdään, mitä perusteita siinä käytetään ja miten se ohjaa valvontaohjelman laatimista ja valvontaa;
- 5) tieto siitä, käytetäänkö määräaikaistarkastusten järjestämisessä otantamenettelyä, miltä osin otantaa käytetään ja mitkä ovat otannan laatimisen perusteet;
- 6) kuvaus ympäristönsuojelulain 169 §:n mukaisten tarkastusten vireilletulosta ja käytöstä; jos viranomaisella ei ole asiasta tarkempaa ohjeistusta, viittaus ympäristönsuojelulain 169 ja 186 §:n mukaisiin menettelyihin on riittävä;
- 7) tieto valvonnan voimavaroista henkilötyövuosina ja muina valvontaa kuvaavina tunnuslukuina;

8) kuvaus viranomaisten välisestä yhteistyöstä valvonnassa.

YSA 29 §:n mukaan määräaikaistarkastusten tiheys on määritettävä ympäristöriskien järjestelmällisen arvioinnin perusteella.

1.3 Valvontakeinoista

YSL 172 §:n mukaan valvonta- ja lupaviranomaisella on tarkastus- ja tiedonsaantioikeus. Edellä mainitun lainkohdan mukaan valvonta- ja lupaviranomaisella on oikeus tehtävänsä suorittamista varten:

- 1) saada salassapitovelvollisuuden estämättä välttämättömiä tietoja viranomaisilta ja toiminnanharjoittajilta;
- 2) kulkea toisen alueella;
- 3) saada tarpeelliset tiedot tuotteen valmistuksesta ja siinä käytettävistä aineista sekä valmistettavista, maahan tuotavista tai muutoin markkinoille saatettavista tuotteista tuotteen valmistajalta, maahantuojalta tai muulta markkinoille saattajalta;
- 4) suorittaa mittauksia sekä ottaa näytteitä ja tallentaa ääntä tai kuvaa;
- 5) päästä paikkaan, jossa toimintaa harjoitetaan;
- 6) tarkkailla toimintaa sekä sen päästöjä ja ympäristövaikutuksia;
- 7) tehdä tarkastuksia 1-6 kohdan mukaisia keinoja käyttäen.

Edellä tarkoitetun toimenpiteen saa tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa vain, jos se on välttämätöntä hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön suojelemiseksi. Tarkastettavan toiminnan harjoittajan taikka tarkastettavan tuotteen valmistajan, markkinoille saattajan tai haltijan on vaadittaessa esitettävä tarkastusta toimittavalle viranomaiselle taikka virkamiehelle tai viranhaltijalle kirjallisina tai sähköisessä muodossa tarkastusta varten asiakirjat, joilla voi olla merkitystä tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvonnassa. Tarkastusta toimittavalla virkamiehellä tai viranhaltijalla on oikeus saada jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista ja tulosteita tietojärjestelmissä olevista tallenteista.

Määräaikaistarkastusten lisäksi ympäristöluvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja valvotaan myös muun muassa määräaikaissäätöihin (vuosi- ja kuukausiraportit) perustuen sekä muilla tarkastuksilla ja mittauksilla.

2. Valvontaviranomaiset

YSL 23 §:n mukaan ympäristönsuojelulain mukaisia yleisiä valvontaviranomaisia ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (valtion valvontaviranomainen) sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Valtion valvontaviranomaisen tehtävät Iisalmen, Kiuruveden, Sonkajärven, Pielaveden ja Vieremän alueella hoitaa Pohjois-Savon ELY-keskus.

Iisalmen, Kiuruveden, Sonkajärven, Pielaveden ja Vieremän alueella ympäristönsuojeluviranomaisena toimii Ylä-Savon ympäristölautakunta. Ympäristölautakunnan ja viranhaltijoiden toimivalta on esitetty Iisalmen kaupungin valtuuston 12.12.2022 § 93 hyväksymässä hallintosäännössä. Kaupunginvaltuusto hyväksyi Iisalmen kaupungin hallintosäännön muutokset 10.6.2024 § 45 ja uudistettu hallintosääntö on voimassa 1.8.2024 alkaen.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen toimii myös kunnan ympäristölupaviranomaisena. Valtion lupaviranomaisena toimii aluehallintovirasto. Toimivaltarajat on määritelty ympäristönsuojelulaissa ja -asetuksessa.

2.1 Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen asema organisaatiossa ja henkilöresurssit

Iisalmen kaupungin ympäristönsuojelupalveluissa työskentelee ympäristöjohtaja, neljä vakituista ympäristönsuojelutarkastajaa ja yksi määräaikainen ympäristönsuojelutarkastaja (yhteensä 6 htv). Ympäristönsuojelulain mukaista valvontaa tekevät kaikki ympäristönsuojelutarkastajat. Lisäksi määräaikaista työvoimaa on vuosittain vaihtelevasti.

2.2 Toimivallan delegointi viranhaltijoille

Ylä-Savon ympäristölautakunta on siirtänyt toimivaltaansa alaisilleen viranhaltijoille hallintosäännössä ilmenevissä asioissa.

2.3 Viranomaisten välinen yhteistyö valvonnassa

YSL 189 §:n mukaan vastuu luvanvaraisen toiminnan valvonnasta kuuluu valtion valvontaviranomaiselle, jos toiminnan ympäristöluvan myöntää valtion ympäristölupaviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, jos se myöntää toiminnan ympäristöluvan. Lain esitöiden mukaan valvontaviranomaisilla olisi edelleen rinnakkainen valvontatoimivalta ja osin rinnakkaiset tehtävät.

YSL 23.3 §:n mukaan valtion valvontaviranomaisen on ilmoitettava valvonnassa havaitsemistaan puutteista kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle tämän toimivaltaan kuuluvia mahdollisia toimenpiteitä varten. Vastaavasti kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on ilmoitettava valvonnassa havaitsemistaan puutteista valtion valvontaviranomaiselle (ELY-keskus). YSA 39 §:n mukaan lupa- ja valvontaviranomaisten on oltava keskenään riittävissä yhteistyössä.

YSA 12 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydettävä hakemuksesta lausunto ELY-keskukselta, jos ympäristölupa-asia koskee toiminnan sijoittumista tärkeälle tai muulle vedenhankintakäyttöön soveltuvalle pohjavesialueelle. Ympäristöluvallisten ja rekisteröityjen toimintojen kohdetiedot tallennetaan ELY-keskusten ja Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ylläpitämään ympäristönsuojelun tietojärjestelmään (YLVA).

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen antaa Itä-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen ja Pohjois-Suomen aluehallintovirastoille lausuntoja aluehallintoviraston toimivallassa olevista ympäristölupahakemuksista. YSL 21.3 §:n mukaan aluehallintovirasto tukee kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimintaa toimialaansa kuuluvissa asioissa.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee yhteistyötä Pohjois-Savon, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten kanssa. ELY-keskus on varannut kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle mahdollisuuden olla läsnä valvomiensa kohteiden määräaikaistarkastuksilla.

Keskeisiä yhteistyötahoja ovat kuntien terveydensuojeluviranomaiset sekä kuntien rakennusvalvontaviranomaiset.

Rakennetun ympäristön epäsiisteyttä ja siihen liittyvää roskaantumista valvotaan yhdessä rakennusvalvontaviranomaisten kanssa. Rakennusvalvontojen tehtäviin kuuluvat tapaukset, jotka liittyvät huonosti hoidettuihin rakennuksiin tai epäasialliseen varastointiin. Ympäristönsuojelu käsittelee jätelain tarkoittamat roskaamistapaukset.

Iisalmen, Kiuruveden, Sonkajärven ja Vieremän osalta terveydensuojeluviranomainen toimii samassa ympäristölautakunnassa. Pielaveden kunnan terveydensuojeluviranomainen on Tervon kunnan terveydensuojeluviranomainen. Pielaveden kunta on ollut 1.1.2012 lähtien osa ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-aluetta, johon kuuluvat lisäksi Tervon kunta (isäntäkunta), Suonenjoen kaupunki, Rautalammin kunta, Vesannon kunta sekä Keiteleen kunta. Terveydensuojeluviranomaisen kanssa yhdessä hoidettavat asiat liittyvät muun muassa melu- ja pölyhaittoihin sekä levähaittoihin. Ympäristölupahakemuksesta pyydetään lausunto terveydensuojeluviranomaiselta.

Muita yhteistyötahoja niin lakisääteisiä tehtäviä kuin edistämistehtäviäkin hoidettaessa ovat kuntien vesihuoltolaitokset, tekniset osastot ja puisto-osastot, kuntien maaseutuviranomainen (Ylä-Savon maaseutupalvelut sekä Luoteis-Savon maaseutupalvelut) sekä kaavoittajat.

Mikäli valvonnan yhteydessä havaitaan kiinteistöjä, jotka eivät ole liittyneet järjestettyyn jätehuoltoon, ilmoitetaan asiasta jätehuoltoviranomaiselle (Ylä-Savon jätehuoltolautakunta). Ympäristönsuojeluviranomainen voi myös tarvittaessa kehottaa kiinteistöä liittymään järjestettyyn jätehuoltoon.

Ympäristövahingon sattuessa yhteistyötä tehdään Pohjois-Savon pelastuslaitoksen ja Pohjois-Savon ELY-keskuksen kanssa. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi öljy- ja kemikaalivahingot tai liikenneonnettomuudet. Pelastusviranomainen aloittaa ympäristövahingon torjunnan. Valtion valvontaviranomainen tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee tapahtumapaikalla tarvittaessa tarkastuksen ja päättää tarvittavista jatkotoimenpiteistä.

Valvontayhteistyötä Tukesin ja pelastuslaitoksen kanssa tehdään kemikaalien teollisen käsittelyn ja varastoinnin valvonnassa sekä muussa kemikaalivalvonnassa. Lisäksi yhteistyötä tehdään liittyen öljysäiliöiden määräaikaistarkastuksiin.

3. Ympäristöolosuhteet

Iisalmissa oli vuoden 2023 lopussa asukkaita noin 20 697 hlö, Kiuruvedellä 7 475 hlö, Piela-
vesi 4 098 hlö, Sonkajärvellä 3 637 hlö ja Vieremällä 3 361 hlö. Yhteensä asukkaita Iisalmen kaupungin ympäristönsuojelupalveluiden toiminta-alueella vuoden 2023 lopussa oli 39 268 hlö.

Iisalmen kaupungin pinta-ala on 872,20 km², josta maata 763,04 km² ja vesistöä 109,16 km². Kiuruveden kaupungin pinta-ala on 1 422,90 km², josta maata 1 328,14 km² ja vesistöä 94,76 km². Pielaveden kunnan pinta-ala on 1 406,51 km², josta maata 1 153,22 km² ja vesistöä 253,29 km². Sonkajärven kunnan pinta-ala on 1 576,78 km², josta maata 1 465,85 km² ja vesistöä 110,93 km². Vieremän kunnan pinta-ala on 973,35 km², josta maata 925,22 km² ja vesistöä 48,13 km².

Ylä-Savon vesistöt kuuluvat suurimmaksi osaksi Vuoksen vesienhoitoalueeseen. Alueen lounaisosassa oleva Rautalammin reitti on osa Kymijoki-Suomenlahden vesienhoitoaluetta. Muita vesistöreittejä ovat Iisalmen reitti, Nilsian vesistöreitti ja Kallaveden-Sorsaveden reitti. Suurimmat vedenlaatuongelmat ovat Iisalmen reitin matalissa ja säännöstellyissä järvissä, joissa ekologinen luokka on tyydyttävä tai välttävä.

Iisalmen reitin keskusjärvet ovat Porovesi ja sen kanssa samassa tasossa olevat järvet (Nerkoonjärvi, Haapajärvi, Iso-li ja Pikku-li) sekä Onkivesi. Iisalmen reitin pinta-ala on noin 5 583 km², josta järvien osuus on noin 7,7 %. Alueella on voimakasta maataloutta. Maankäytöstä noin 14,5 % on maatalousaluetta. Suurimmaksi osaksi Rautalammin reitin alueeseen kuuluvalla Pielavedellä on kaikkiaan 177 järveä, suurimmat järvet ovat Nilakka ja Pielavesi. Sisävesien osuus kunnan pinta-alasta on 18 %.

Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella on 38 kpl luokiteltuja pohjavesialueita. Pohjavesialueiden pinta-ala on yhteensä 75,34 km² ja arvio muodostuvan pohjaveden määrästä on 38 640 m³/d. Näistä 27 kpl on vedenhankinnan kannalta tärkeitä pohjavesialueita (1 tai 1E-luokka) ja 13 kpl vedenhankintaan soveltuvia pohjavesialueita (2 tai 2E-luokka). 6 aluetta kuuluu luokkaan E, joka tarkoittaa aluetta, jonka pohjavedestä on riippuvainen joku pintavesi- tai maa-ekosysteemi. Etenkin Vieremällä on laajoja harjumuodostelmia mm. Hällämönharjulla ja Linnaharjulla. Vedenhankinta Ylä-Savossa perustuu pohjaveteen. Iisalmen Kirmanjärvi toimii Ylä-Savon Vesi Oy:n varavesilähteenä ja tekopohjaveden raakavesilähteenä.

Iisalmen kallioperä edustaa pääosin vanhaa arkeista peruskallioaluetta, jonka vallitsevia kivilajeja ovat happamat ja vähäravinteiset granitoidit ja gneissit. Alueen länsiosiin ulottuu nuorempi liuskealue, jossa esiintyy suonigneissejä ja sedimentti- ja vulkaniittikiviä sekä niihin tunkeutuneita graniittisia syväkiviä. Maalajeista vallitsevia ovat ranta-alueilla savi ja savipitoinen pohjamoreeni eli hienoainesmoreeni. Kirmanjärven länsipuolitse kulkee yksi Pohjois-Savon suurista harjujaksoista.

Kiuruveden kallioperä kuuluu proterotsoosiin kivilajeihin. Vallitsevia kivilajeja ovat happamat ja vähäravinteiset kiille- ja pohjagneissit sekä niihin tunkeutuneet graniittiset syväkivet. Suurin osa Kiuruveden maaperästä on pohjamoreenia. Jonkin verran esiintyy myös lajittuneempaa pintamoreenia. Harjuja ei kaupungin alueella ole. Huomattava osa Kiuruveden alueesta on turvekerrostumien peitossa. Kiuruveden turvevarat ovat Pohjois-Savon suurimmat. Ranta-alueilla vallitsevia ovat savi ja savipitoinen hienoainesmoreeni.

Pielaveden kallioperä edustaa granodioriitteja, metavulkaniitteja, tonaliittia, graniittia, gabrodioriittia, kiilleliusketta ja migmatiitteja. Alueen pohjoisosassa on pienellä osalla pyrokseenipitoista graniittia ja montsoniittia. Yleisin maalaji on moreeni. Luoteisosassa on katkonainen luode-kaakkosuuntainen harjujakso. Itäosassa on kolme pienempää harjumuodostumaa, sora- ja hiekkakerrostumia. Pielaveden kunnan alueella on turvekerrostumia. Kunnan itäosassa on pienialaisia siltti- ja savikerrostumia sekä kalliota.

Sonkajärven kallioperä on lähes kauttaaltaan arkeisiin kivilajeihin kuuluvaa raitaista migmatiittia tai granitoidia. Moreeni on yleinen maalaji. Pääosa moreenista on mannerjäätikön alla syntynyttä pohjamoreenia. Moreeni on tyypiltään joko hienoainesmoreenia tai hiekkamoreenia. Sonkajärvellä on pohjoisluode-eteläkaakko suunnassa kaksi katkonaista harjujaksoa.

Hienorakeiset kerrostumat, savi, hiesu ja hienot hiedat ovat yleisiä. Laajimmat yhtenäiset alueet ovat kuitenkin alavilla alueilla vesistöjen varsilla.

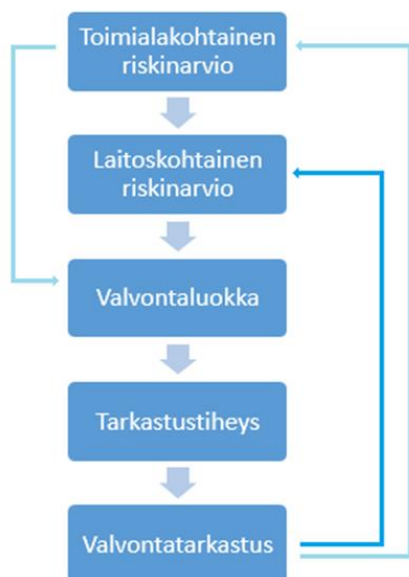
Vieremän alueen kallioperä on pääasiassa migmatiittista graniittigneissiiä, mutta luoteisosan mäkialueet ovat graniittia ja itäosan mäkialueet gneissiiä. Eteläosassa on pieniä alueita gabroa, diabaasia ja amfiboliittia. Alueen yleisin maalaji on moreeni. Hienorakeisia kerrostumia, savia, hiesuja ja hienoja hietoja esiintyy alavilla alueilla vesistöjen ympäristössä. Alueella on kaksi harjujaksoa.

Keskeiset ympäristön pilaantumisen riskit liittyvät pinta- ja pohjavesiin sekä taajama-alueiden toimintojen osalta viihtyisyyden vähenemisen tai terveyshaitan aiheutumiseen.

4. Toimintojen riskinarviointi

Ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys perustuu riskinarviointiin. Riskillä tarkoitetaan toiminnasta aiheutuvaa ympäristön pilaantumisen vaaraa sekä päästöistä aiheutuvaa terveyshaittaa. Mitä suuremman riskin toiminta ympäristölle aiheuttaa, sitä tiiviimmin sitä on valvottava.

Riskinarviointi on 2-vaiheinen, ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan toimialakohtaiset riskit ja toisessa vaiheessa laitospkohtaiset riskit. Näiden perusteella määritellään valvottavien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys. Tarkastuksen perusteella laitospkohtaista riskiä voidaan uudelleen arvioida (katso seuraava kaavio).



Toimialakohtaiseen riskin arviointiin ovat sisältyneet seuraavat osa-alueet:

1. päästöt ilmaan, sisältää pölyn ja hajun määrän ja laadun
2. melupäästöt ja värinä
3. viemäriin johdettavat jätevedet, määrä ja laatu
4. pintavesiin johdettavat jätevedet, määrä ja laatu
5. muodostuvat jätteet, määrä ja laatu
6. päästöt maaperään ja pohjaveteen
7. roskaantuminen ja epäsiisteys

8. vaarallisten aineiden määrä
9. onnettomuuksien ja häiriöpäästöjen riski

Riskit ovat arvioitu asteikolla 0 – 3 seuraavasti:

0:	ei riskiä (toiminnalla ei ole ympäristövaikutuksia)
1:	vähäinen riski (lyhytaikainen viihtyisyyshaitta, ei ympäristön pilaantumisen vaaraa)
2:	kohtalainen riski (aiheuttaa viihtyisyyshaittaa tai ympäristön pilaantumisen vaaraa)
3:	merkittävä riski (aiheuttaa vaaraa terveydelle, merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa)

Toimialakohtaiset riskipisteet ovat seuraavat:

Toimiala	Riskipisteet ¹⁾
Metalliteollisuus	8
Energian tuotanto	9
Kemikaalien tai polttoaineiden varastointi tai käsittely tai polttoaineiden valmistus	10
Orgaanisia liuottimia käyttävä toiminta	8
Asfalttiasema	11
Malmien tai mineraalien kaivaminen tai maaperän ainesten otto	10
Mineraalituotteiden valmistus	9
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus	8
Eläinsuoja tai kalankasvatus	8
Liikenne	7
Jätteiden ammattimainen tai laitosten käsittely sekä jätevesien käsittely	14
Ulkona sijaitseva ampumarata ja moottoriurheilurata	10
Krematorio tai lemmikkieläinten polttolaitos	2
Naapurussuhdelain 17 § mukainen toiminta	14

1) riskipisteet voivat olla 0 – 27

Laitoskohtaisessa arvioinnissa ympäristöluvalliset, rekisteröidyt ja muut säännölliseen valvontaan kuuluvat laitokset arvioidaan yksittäin ottaen huomioon laitoksen sijainti ja laitoksen toimintaan liittyvät riskit. Sijainnin osalta tarkastellaan

1. asutuksen/loma-asutuksen läheisyys,
2. koulujen ym. herkkien kohteiden läheisyys,
3. sijainti luokitellulla pohjavesialueella ja
4. sijainti ranta-alueella.

Toimintaan liittyvinä riskeinä tarkastellaan

1. toiminnan laajuus,

2. tilat ja laitteet,
3. kemikaalien varastointi ja
4. valvontahistoria.

Laitoskohtaiset riskit arvioidaan asteikolla 0 – 1; 0 ei riskiä, 1 on riski. Laitoksen sijaintiin ja toimintaan liittyen voi laitos saada 0 – 8 riskipistettä.

Toimiala- ja laitoskohtaisen riskipisteytyksen perusteella laitokset sijoittuvat neljään valvontaluokkaan, jonka perusteella määräytyy tarkastustiheys. Riskipisteiden perusteella valvontaluokat ja -luokkien tarkastustiheydet ovat seuraavat:

Riskipisteet	Valvontaluokka	Tarkastustiheys
yli 23	I	vuosittain
16 – 22	II	kerran 3 vuodessa
9 – 15	III	kerran 5 vuodessa
0 – 8	IV	kerran 8 vuodessa

Lopullista laitoskohtaista riskiluokkaa tarkennetaan vielä arvioimalla laitoksesta mahdollisesti aiheutuvan päästön todennäköisyyttä ja seurausten vakavuutta seuraavan päästömatriisin avulla:

Päästön todennäköisyys	Riskiluokka		
Suuri	III	II	I
Kohtuullinen	IV	II	I
Pieni	IV	III	II
Päästön seuraus	Lievä	Kohtalainen	Vakava

Päästön todennäköisyys on joko pieni, kohtuullinen (enintään kerran vuodessa) tai suuri (useita kertoja vuodessa). Päästön seurauksen vakavuus arvioidaan seuraavasti:

1. lievä: päästö aiheuttaa lyhytaikaista viihtyisyyshaittaa, ei ympäristön pilaantumisvaaraa
2. kohtalainen: päästö aiheuttaa viihtyisyyshaittaa ja/tai ympäristön pilaantumisen vaaraa
3. vakava: päästö aiheuttaa vaaraa terveydelle ja/tai merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa

Laitoskohtaiset riskiluokat ovat seuraavat:

- riskiluokka I: Ympäristöpäästöllä voi olla terveyteen ja ympäristön tilaan liittyviä merkittäviä seurauksia. Vaikutukset ovat pitkäaikaisia. Toimintaa on valvottava tiheästi, valvontakäynnit kerran vuodessa.
- riskiluokka II: Ympäristöpäästöllä voi olla viihtyisyyteen ja ympäristön tilaan liittyviä, kestoaltaan vaihtelevia seurauksia. Toimintaa on valvottava tavanomaista tiheämmin, kerran kolmessa vuodessa.
- riskiluokka III: Ympäristöpäästöllä voi olla vähäisiä ja lyhytaikaisia vaikutuksia. Ei aiheuta ympäristön pilaantumista. Toimintaa on valvottava tavanomaisella tiheydellä, kerran viidessä vuodessa.
- riskiluokka IV: Ympäristöpäästöllä ei juurikaan vaikutusta ympäristöön. Toimintaa on

valvottava tavanomaista harvemmin, valvontakäynnit kerran kahdeksassa vuodessa tai harvemmin.

Toimialakohtaisiin riskipisteisiin lisätään laitospokoittaiset pisteet. Yhteenlaskettujen pisteiden perusteella saadaan valvontaluokka. Laitoksen lopullinen valvontaluokka ja sen mukainen valvonnan tiheys määräytyvät riskipisteiden mukaisen valvontaluokan ja päästömatrissiin mukaisen riskiluokan perusteella. Riskiluokan perusteella voidaan pisteiden perusteella saatua valvontaluokkaa laskea tai nostaa yhden luokan verran. Näin muodostuu kunkin laitoksen lopullinen valvontaluokka, joka ilmaisee, kuinka usein laitos on tarkastettava. Valvontaluokka voi poiketa toimialakohtaisesta luokituksesta. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen arvioi kunkin laitoksen valvontatiheyden vuosittaisessa valvontaohjelmassa.

Jätelain 100 §:n mukaisten keräyspaikkojen tarkastustiheys määritellään myös riskinarvioinnin perusteella. Keräyspaikat, joissa kerätään vaarallisia jätteitä, aiheuttavat suuremman riskin ympäristön pilaantumiselle. Tällaiset kohteet kuuluvat valvontaluokkaan I ja ne tarkastetaan viiden vuoden välein. Muut jätteiden keräyspaikat, joissa kerätään tavallisia jätteitä, kuuluvat valvontaluokkaan II ja ne tarkastetaan 10 vuoden välein.

5. Valvottavat kohteet

5.1 Ympäristönsuojelulain mukaan luvanvaraiset ja rekisteröitävät kohteet

Ylä-Savon ympäristölautakunnan ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen lukumäärät toimialoittain ja valvontaviranomaisittain ovat esitetty taulukossa 1. Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella on yhteensä 342 ympäristönsuojelulain mukaista valvontakohtetta 29.11.2024.

Taulukko 1. Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella ympäristöluvan ja ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien valvontakohteiden lukumäärä toimialoittain ja valvontavastuiden perusteella (29.11.2024):

Toimiala	Iisalmi	Kiuruvesi	Sonka-järvi	Vie-remä	Pie-la-vesi	ELY-kes-kus
Metsäteollisuus						
Sahalaitos	2	1				
Metalliteollisuus						1
Energian tuotanto	6	4	1	1	2	1
Kemianteollisuus						2
Polttoaineiden valmistus taikka kemikaalien tai polttoaineiden varastointi tai käsittely, nestemäisen polttoaineen jakeluasema	11	5	3	3	5	
Orgaanisia liuottimia käyttävä toiminta	1	1		1		1

Malmin tai mineraalien kaivaminen tai maaperän aineiden otto, asfalttiasemat	15	9	12	16	10	2
Mineraalituotteiden valmistus	2	1		1		
Nahan tai tekstiilien laitosten tuotanto tai käsittely						
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus					1	1
Eläinsuojat tai kalankasvatus	26	74	29	40	25	14
Liikenne, moottoriurheiluradat ja ampumaradat	2	2	1	3	2	
Jätteiden ammattimainen tai laitosten käsittely sekä jätevesien käsittely	16	3	2	2	1	13
Muu toiminta						1
Turvetuotanto						27
Yhteensä	81	100	48	67	46	63

5.2 Ympäristönsuojelulain mukaan luvanvaraiset ja rekisteröitävät kohteet

Ympäristönsuojelulain mukaisen yleisen ilmoitusmenettelyn (YSL 115 a §) perusteella toiminnanharjoittajan on tehtävä kirjallinen ilmoitus ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta, josta säädetään tämän lain liitteessä 4 (mm. sahalaite, jonka tuotantokapasiteetti on vähintään 20 000 m³ sahatavaraa vuodessa; ulkona sijaitseva, ampumarata, jolla on tarkoitettu ammuttavaksi enintään 10 000 laukausta vuodessa ja jossa ei ole haulikkoammuntaan tarkoitettua rataa; sekä eläinsuoja, joka on tarkoitettu: a) vähintään 50 ja alle 300 lypsy-lehmälle, vähintään 100 ja alle 500 lihanaudalle, vähintään 130 ja alle 600 emolehmälle, vähintään 60 hevoselle tai ponille, vähintään 250 uuhelle tai vuohelle, vähintään 100 ja enintään 750 täysikasvuiselle emakolle, vähintään 250 ja enintään 2 000 lihasialle). Ilmoitus on tehtävä vähintään 120 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista. Viranomaisen on tehtävä 115 a §:ssä tarkoitetun ilmoituksen johdosta päätös (ilmoituspäätös). Ilmoituspäätöstä on noudatettava mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta. Viranomaisen on ilmoituspäätöstä tehdessään varmistettava, että toiminnassa noudatetaan, mitä laissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään toiminnan sijoittumisesta, päästöistä ja niiden ehkäisemisestä, jätteistä sekä toiminnan päästöjen ja vaikutusten tarkkailusta. Toiminnan muuttamista koskeva ilmoitus tehdään sille viranomaiselle, jonka toimivaltaan kuuluu käsitellä vastaavaa uutta toimintaa koskeva ilmoitus.

YSL 118 §:n mukaan toiminnanharjoittajan on tehtävä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kirjallinen ilmoitus rakentamisesta, yleisötilaisuudesta tai muusta tilapäisestä melua tai tärinää aiheuttavasta toimenpiteestä tai tapahtumasta, jos melun tai tärinän on syytä olettaa olevan erityisen häiritsevää (meluilmoitus).

YSL 119 §:n mukaan koeluonteisesta lyhytaikaisesta toiminnasta, jonka tarkoituksena on kokeilla uutta tekniikkaa, raaka- tai polttoainetta, valmistus- tai polttomenetelmää tai puhdistuslaitetta taikka käsitellä jätettä laitos- tai ammattimaisesti vaikutusten, käyttökelpoisuuden tai muun seikan selvittämiseksi on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

YSL 120 §:n mukaan jos onnettomuudesta, ennakoimattomasta tuotantohäiriöstä tai muusta niihin rinnastettavasta yllättävästä, toiminnasta riippumattomasta poikkeuksellisesta syystä taikka rakennelman tai laitteen purkamisesta toiminnassa, joka ei ole luvan- tai ilmoituksenvaarainen tai rekisteröitävä, aiheutuu tai uhkaa aiheutua päästöjä tai syntyy jätettä siten, että siitä voi aiheutua välitöntä ja ilmeistä ympäristön pilaantumisen vaaraa tai jätteen määrän tai ominaisuuksien vuoksi tavanomaisesta poikkeavia toimia jätehuollossa, on toiminnasta vastaavan tai jätteen haltijan ilmoitettava tapahtuneesta viipymättä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Lain 118 §:n ja 119 §:n mukaiset ilmoitukset on tehtävä hyvissä ajoin ennen toimenpiteeseen ryhtymistä tai toiminnan aloittamista, kuitenkin vähintään 30 vuorokautta ennen tätä ajankohdtaa. Viranomaisen on edellä mainituista ilmoituksista annettava päätös, jota yleensä edeltää tarkastus. Koeluonteinen toiminta ja poikkeuksellinen tilanne tarkastetaan pääsääntöisesti myös toiminnan aikana.

Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella ilmoitusmenettelypäätöksiä käsitellään vuosittain 0 - 2 kappaletta, meluilmoituksia käsitellään vuosittain 10 - 20 kappaletta ja koetoimintaa koskevia ilmoituksia 0 - 1 kappaletta.

5.3 Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Vanhoin, ennen 2004 rakennettujen kiinteistöjen talousjätevesien käsittely pohjavesi ja ranta-alueilla (enintään 100 metrin etäisyydellä vesistöstä (järvi, lampi, joki, puro kts. vesilaki 1:3 §)) on tullut täyttää nk. hajajätevesiasetuksen (157/2017) vaatimukset 31.10.2019 mennessä, jos alueella ei ole viemäriverkkoa. Iisalmissa, Kiuruvedellä, Pielavedellä, Sonkajärvellä ja Viemällä on hyväksytty vuonna 2012 ympäristönsuojelumääräykset, joissa on asetettu pohjavesialueille ja rantavyöhykkeille tehostetut jätevesienkäsittelyvaatimukset. Asetuksen ja ympäristönsuojelumääräysten vaatimusten noudattamista valvoo kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Jätevesien käsittelyn poikkeamishakemuksia on saapunut n. 40 kappaletta.

Johtuen kiinteistöjen runsaasta määrästä ja valvonnan niukoista resursseista pohjavesi- ja ranta-alueilla olevien kiinteistöjen jätevesien käsittelyjärjestelmät tullaan käymään läpi mahdollisesti otannalla alueittain, painottaen tärkeimpiä alueita.

Ympäristönsuojelumääräyksissä on annettu jätevesien käsittelyn lisäksi määräyksiä myös meluntorjunnasta, vesien- ja ilmansuojelusta sekä kemikaalien käsittelystä. Määräyksissä on annettu myös siirtymäaikoja toimenpiteiden toteuttamiselle. Ympäristönsuojelumääräyksistä voidaan hakea lupaa poiketa. Poikkeushakemukset tarkastetaan ja tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä ennen poikkeamisen hyväksymistä. Tarkastuskäynnin tarve arvioidaan tapauskohtaisesti.

Valtioneuvoston asetus eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta (nitraattiasetus, 1250/2014) koskee kaikkia eläinsuojia. Nitraattiasetuksen 11 §:n mukaan kuivalannan ja pakkaamattomien orgaanisten lannoitevalmisteiden varastoinnista aumassa marraskuun alun ja tammikuun lopun välisenä aikana sekä kuivalannan varastoinnista poikkeustilanteessa on ilmoitettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Ilmoitus on tehtävä 14 vuorokautta ennen varastoinnin aloittamista. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee tarvittaessa tarkastuksen ilmoituksen johdosta.

YSL 180 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen nojalla antaa ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräystä ei voi antaa ympäristöluvanvaraiselle tai rekisteröitävälle toiminnalle. Määräyksen noudattamista valvotaan uusintatarkastuksella.

YSL 14 luvussa säädetään pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamisesta. YSL:n mukaan aiheuttajan on välittömästi ilmoitettava valvontaviranomaiselle, jos maaperään tai pohjaveeseen on päässyt jätettä tai muuta ainetta, joka saattaa aiheuttaa pilaantumista. Selvitys alueen pilaantuneisuudesta ja puhdistamistarpeesta on toimitettava valtion valvontaviranomaiselle. Maaperän ja pohjaveden puhdistamisesta pilaantuneella alueella sekä puhdistamisen yhteydessä kaivetun maa-aineksen hyödyntämisestä kaivualueella tai poistamisesta toimitettavaksi muualla käsiteltäväksi on tehtävä ilmoitus valtion valvontaviranomaiselle, jos puhdistaminen ei edellytä ympäristölupaa. Pilaantuneiden maiden puhdistusta valvotaan yhdessä ELY-keskuksen kanssa.

5.4 Muu ympäristölainsäädännön mukainen valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävistä säädetään YSL:n ja YSA:n lisäksi jätelaissa (646/2011), kemikaalilaissa (599/2013), maa-ainelaisissa (555/1981), maastoliikennelaisissa (1710/1995), merenkulun ympäristönsuojelulaisissa (1672/2009), vesihuoltolaisissa (119/2001), vesilaisissa (587/2011) ja vesiliikennelaisissa (463/1996).

Jätelain 24 §:n mukaan yleisiä valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontavastuulla on jätteen ammattimaisen keräyksen valvonta sekä jätteen laitos- tai ammattimainen käsittely siltä osin, kuin ne kuuluvat ympäristönsuojelulain mukaan kunnan valvottaviin kohteisiin. Jätteiden kuljetus- ja välitystoiminnan valvontavastuu on ensisijaisesti ELY-keskuksella. Vaarallista jätettä synnyttävien laitosten tai yritysten osalta valvontavastuu on jakamaton ja siitä sovitaan ELY-keskuksen kanssa.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluva jätelain yleinen valvonta kohdistuu muun muassa jätehuoltoon liittymisen valvontaan, jätehuoltomääräysten valvontaan ja roskaantumiseen. Iisalmissa, Kiuruvedellä, Pielavedellä, Sonkajärvellä ja Vieremällä ovat voimassa Ylä-Savon jätehuoltolautakunnan vuonna 2016 hyväksymät kunnalliset jätehuoltomääräykset. Roskaantumista ja rakennetun kiinteistön epäsiisteyttä valvotaan yhteistyössä kunnan rakennusvalvontaviranomaisen kanssa. Roskaantumista johtuvan maaperän pilaantumista valvotaan yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa. Tapahtumien jätehuolto valvotaan yhteistyössä kunnan terveydensuojeluviranomaisen kanssa. Yhteistyön tavoitteena on viranomaisten resurssien mahdollisimman tehokas käyttö.

Jätelain 124 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on suunnitellusti tarkastettava ja valvottava niitä valvontavastuuseensa kuuluvia toimintoja, joihin liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja. Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella ei ole tiedossa tällaisia toimintoja. Suomen ympäristökeskus ohjeistaa tarvittaessa tarkastusten tekoon ja sinne toimitetaan myös tarkastuspöytäkirjat.

Jätteen ammattimaisesta keräyksestä on jätelain 100 §:n mukaan tehtävä ilmoitus jätehuolto-rekisteriin merkitsemistä varten kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Jätelain 124 §:n

mukaan näiden kohteiden tarkastuksista on tehtävä suunnitelma, joka perustuu arviointiin jätteistä ja niiden jätehuollosta aiheutuvista riskeistä ja ympäristövaikutuksista. Suunnitelma voidaan liittää ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaohjelmaan. Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella on jätelain 100 §:n nojalla rekisteröityjä/rekisteröitäviä toiminnanharjoittajia 4 kpl ja keräyspaikkoja 106 kpl.

Taulukko 2. Jätteen ammattimaisten keräyspaikkojen lukumäärät. Tilanne 29.11.2024.

Jätelain 100 §:n nojalla rekisteröityt/ rekisteröitävät kohteet	Iisalmi	Kiuruvesi	Sonkajärvi	Vieremä	Pielavesi
Toiminnanharjoittajat	4	3	3	3	3
Keräyspaikat	29	14	14	12	37

Jätelain perusteella voidaan antaa ei-luvanvaraista toimintaa koskeva yksittäinen määräys. Määräys voidaan antaa roskaantumisen ehkäisemiseksi tai jätehuollon asianmukaisuuden varmistamiseksi. Viranomaisen on valvottava annettua määräystä. Valvontatarve määritetään ta-pauskohtaisesti.

Kemikaalilain mukaan ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvovat kemikaalien käyttöolosuhteita kemikaaleja käsittelevissä laitoksissa kemikaaleista aiheutuvien ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi kemikaalilain sekä REACH- biosidi- ja POP-asetusten nojalla. ELY-keskuksen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivalta määräytyy ympäristönsuojelulain mukaisesti. Valvontaa tehdään osana ympäristölupavolvollisten ja rekisteröityjen laitosten ja toimintojen valvontaa ensisijaisesti kohteissa, joissa kemikaalien käyttö ja varastointi on merkittävää.

Maa-aineslain mukaisia valvontaa tehdään tarkastamalla maa-ainestenottopaikkoja. Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella valvontakohteita alueella valvontakohteita 29.11.2024 79 kappaletta. Näistä suurin osa on myös ympäristönsuojelulain mukainen valvontakohte.

Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella on 6 maastoliikennelain nojalla hyväksyä moottorikelkkailureittiä ja yksi lupa jäärädalle. Pysyviä vesiliikennelain mukaisia valvontakohteita ei ole.

Merenkulun ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaan kuuluvat huvivenesatamien jätehuoltosuunnitelmien hyväksyminen ja toiminnan merkitseminen ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella on kaksi tietojärjestelmään merkittyä huvivenesatamaa.

Vesihuoltolain mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävänä on valvoa kiinteistöjen liittämismvovollisuutta vesijohto- ja viemäriverkostoihin vesihuoltolaitosten toiminta-alueilla. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen päättää liittämismvovollisuudesta vapauttamisesta.

Vesilakia sovelletaan vesitalousasioihin, joita ovat esimerkiksi vesistöön rakentaminen, maa- ja metsätalousmaiden kuivatus, vesistön säännöstely ja pohjaveden ottaminen. Vesilain mukainen lupaviranomainen on aluehallintovirasto. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen



toimivaltaan kuuluvat eräät ojitusta koskevat erimielisyydet. Vesilain mukaan ELY-keskuskella ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on rinnakkainen valvontavastuu vesilain mukaisissa asioissa.

5.5 Muu valvonta

Iisalmeen, Pielavedelle, Sonkajärvelle ja Vieremälle on laadittu vuonna 2012 pohjavesialueiden suojelusuunnitelmat. Suojelusuunnitelmissa on toimenpidesuosituksia, joiden toteutusta kunnan ympäristönsuojeluviranomainen osaltaan edistää.

Suojelusuunnitelmia päivitetään parhaillaan Iisalmeen, Sonkajärvelle, Vieremälle ja Pielavedelle. Samalla laaditaan suojelusuunnitelma Kiuruvedelle.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen avustaa tarvittaessa terveysvalvontaviranomaista, joka seuraa Ylä-Savon ympäristölautakunnan alueella kesäisin levätilannetta osana valtakunnallista leväseurantaa.

6. Valvontaohjelma

Ympäristönsuojelun valvontaohjelma muodostuu laitosluettelosta, joka sisältää laitospäätösten, riskinarviointiin perustuvan suunnitelman kalenterivuoden aikana tehtävistä tarkastuksista ja mahdollisista muista suunnitelmallisista valvontatoimenpiteistä. Valvontaohjelma sisältää myös luettelon jätteiden ammattimaisista keräyspaikoista ja suunnitelman niihin tehtävistä tarkastuksista. Valvontaohjelma tehdään vuosittain ja se pidetään jatkuvasti ajan tasalla mm. päivittämällä uudet ja poistuvat toiminnot. Ohjelman mukainen valvonta on maksullista.

Vähenevien resurssien ja muiden ympäristönsuojelun valvontatehtävien vuoksi määräaikaistarkastuksia joudutaan priorisoimaan. Priorisoinnissa käytetään seuraavia kriteerejä:

- toiminnalla on uusi lupa/tarkistettu lupa, jonka jälkeen ei ole tehty valvontakäyntiä,
- toiminnasta on tehty yleisöilmoituksia,
- annettu huomautuksia edellisellä tarkastuksella,
- edellinen suunniteltu tarkastus on jäänyt tekemättä,
- tarkastus ei ole välttämätön, koska toiminta on pienimuotoista ja ympäristönsuojelurakenteet toimivat hyvin,
- tarkastusta ei tehdä, jos laitos ei ole toiminnassa tarkastusvuotena

Ympäristönsuojelutarkastajat valmistelevat vuosittain seuraavan vuoden valvontaohjelman ja valvontaohjelman yhteenveto tuodaan tiedoksi ympäristölautakuntaan. Yksityiskohtaisen toimenpide- ja kohdeluettelon julkistaminen saattaa heikentää valvonnan tavoitteiden toteutumista, joten valvontaohjelmaan liittyvä yksityiskohtainen toimenpide- ja kohdeluettelo ei ole julkinen.

7. Valvontatoimenpiteet

7.1 Ympäristöluvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen valvonta

Ympäristöluvan- ja ilmoituksenvaraisten sekä rekisteröitävien toimintojen valvontaa toteutetaan ympäristöhallinnon antaman ympäristövalvonnan 16.5.2016 päivätyn ohjeen periaatteiden mukaisesti. Tapauksissa, joissa todetaan laiminlyöntejä tai joudutaan käyttämään hallintopakkoa, noudatetaan ”Ympäristönsuojelulainsäädännön laillisuusvalvontaopas 2014” julkaisussa (Ympäristöhallinnon ohjeita 9/2014) esitettyjä ohjeita ja siinä kuvattuja menettelyjä.

Keskeisin valvonnan keino ovat riskinarvioinnin perusteella tehtävät määräaikaistarkastukset. Määräaikaistarkastuksella tarkoitetaan valvontaohjelman mukaista, suunnitelmallisesti määräjain tehtävää luvan, ilmoituksenvaraisen tai rekisteröidyn laitoksen tai toiminnan maksullista valvontatarkastusta, jossa käydään läpi valvontakohteen toimintaa, ympäristöriskejä, päästöjä ja ympäristövaikutuksia toiminnan luonne huomioon ottaen. Määräaikaistarkastuksella varmistetaan, että toiminta on ympäristöluvan, ilmoituksen tai rekisteröinnin mukaista, ja että toiminta täyttää ympäristölainsäädännön vaatimukset. Toimintaa koskeva päätös käydään määräaikaistarkastuksella läpi keskittyen erityisesti toimintaa koskeviin määräyksiin ja ympäristöluvan/ilmoitusmenettelyn myöntämisperusteiden olemassaolon tarkastamiseen sekä siihen, vastaako toiminta päätöstä kokonaisuudessaan. Tarkastuksella käydään läpi muun muassa laitoksen toiminta ja tilat, tarkkailutiedot, toiminnasta mahdollisesti tulleet valitukset ja niiden seurauksena suoritettut toimenpiteet. Määräaikaistarkastus voi koostua useasta osatarkastuksesta.

Tarkastuksia tehdään myös esimerkiksi toiminnasta tehdyn ilmoituksen johdosta, toiminnan muuttuessa tai aiemmin havaittujen epäkohtien korjaamisen toteutukseksi. Uusille lupavaltuutetuille kohteille tehdään ensimmäinen tarkastus toiminnan aloittamisen yhteydessä toimintatiedellisyysten täyttymisen varmistamiseksi.

Tarkastuksesta sovitaan etukäteen ja toiminnanharjoittajalle varataan mahdollisuus osallistua tarkastukseen. Tarkastuksesta laaditaan tarkastusmuistio/-pöytäkirja, joka toimitetaan toiminnanharjoittajalle. Suunnitelmallisella tarkastuksella havaittujen puutteiden seuranta-tarkastukset kuuluvat valvontaohjelman mukaiseen valvontaan.

Tarkastus suoritetaan pääsääntöisesti myös ympäristölupahakemuksen, rekisteröinti-ilmoituksen ja ilmoitusmenettelyn käsittelyn yhteydessä. Tarkastus voidaan tehdä hakemuksen vi-reillä ollessa tai uuden laitoksen rakentamisen tai käyttöönoton yhteydessä.

Rekisteröitävien laitoksien valvonta jakautuu toiminnan asetuksen mukaisuuden valvontaan, määräaikaistarkastuksiin ja toimitettujen seuranta-tietojen tarkastukseen. Rekisteröintimenet-telyssä viranomais tarkastaa, että toiminnanharjoittaja on toimittanut kaikki valvonnan kan-nalta tarpeelliset tiedot. Rekisteröinti tehdään, kun kaikki asetuksen mukaiset selvitykset on toimitettu. Rekisteröinti kirjataan, vaikka toiminta ei täyttäisi asetuksen vaatimuksia. Valvon-tamenettely käynnistetään heti, jos rekisteröintiä varten saatujen selvitysten perusteella to-detaan, ettei toiminta ole asetuksen mukaista.

Tarkastusten lisäksi muita valvontatoimenpiteitä ovat raporttien ja seurantatietojen tarkastaminen sekä ilmoitusten ja yleisöilmoitusten käsittely. Tarpeen mukaan raporteista pyydetään lisäselvityksiä. Tarkkailumääräyksiä tai hyväksyttyä tarkkailusuunnitelmaa voidaan tarvittaessa muuttaa luvan tai suunnitelman voimassaolosta huolimatta. Tarkastuksilla tai muutoin havaitut puutteet käsitellään valvontamenettelyjä hyödyntäen kehottamalla, määräämällä ja tehostamalla YSL:n mukaisilla hallintopakkokeinoilla (uhkasakko, teettämisuhka ja keskeyttämisuhka). Valvontaan kuuluu myös rikosoikeudellisiin toimiin ryhtyminen tilanteessa, jossa toiminta ei täytä ympäristölainsäädännön vaatimuksia.

7.2 Tarkastus onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa

YSL 169 §:n mukaan, jos onnettomuuden, haitasta tehdyn ilmoituksen, luvan noudattamatta jättämisen tai muun seikan vuoksi on aiheutta olettava, että toiminnasta aiheutuu terveyshaittaa tai merkittävää muuta YSL 5.1,2 §:ssä tarkoitettua seurausta tai sen vaaraa, valvontaviranomaisen on tarkastettava toiminta tai selvitettävä asia muulla asianmukaisella tavalla. Jos samanaikaisesti on vireillä toimintaa koskeva lupa-asia, on tarkastus tai selvitys tehtävä mahdollisuuksien mukaan ennen lupa-asian ratkaisemista.

YSL 180 §:än perustuen kunnan ympäristösuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen nojalla antaa ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräys voi koskea toimea tai rajoitusta, toiminnan tarkkailua tai tiedottamista taikka valvontaa varten tarpeellisten tietojen antamista. Määräys ei voi koskea luvanvaraista toimintaa eikä rekisteröitävää toimintaa. Määräyksen on oltava kohtuullinen ottaen huomioon toiminnan luonne ja ympäristön pilaantumisen merkittävyys. Rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta säädetään YSL 175 §:ssä. Kiireellisessä tapauksessa väliaikaisen kiellon tai määräyksen voi antaa tahi toiminnan keskeyttää kunnan ympäristösuojeluviranomaisen määräämä viranhaltija.

Valvontaviranomaisella on, havaittuaan lainvastaisen tilanteen, velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten (YSL 188 §). Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.

Ympäristöhaittaa koskevan ilmoituksen johdosta tehdään tarkastus, missä arvioidaan haittaa ja tarvittavia toimenpiteitä. Haitan poistamiseksi tehtävät toimenpiteet ja niiden aikataulu voidaan sopia tarkastuksella ja kirjata muistioon tai tarvittaessa toiminnanharjoittajalle annetaan kehoitus ryhtyä toimenpiteisiin. Tarvittaessa voidaan tehdä yhteistarkastus jonkun muun viranomaisen kanssa, jos ilmoitus koskee sellaista asiaa, jossa toimivalta on rinnakkaista tai päällekkäistä tai tarvitaan toisen viranomaisen asiantuntemusta. Tällaisia tarkastuksia voi tulla esimerkiksi terveyshaittaa koskevissa asioissa.

8. Tarkastusten maksullisuus

Valvontaohjelmaan perustuvista luvanvaraisen, rekisteröitävän ja ilmoituksenvaraisen toiminnan määräämääräistarkastuksista peritään maksu Ylä-Savon ympäristölautakunnan hyväksymän ympäristösuojeluviranomaisen taksan mukaisesti. Tarkastusaikaan sisältyy tarkastuksen ennakkovalmistelu, keskimääräinen matka-aika, varsinainen tarkastus, tarkastuskertomuksen



laadinta, toiminnanharjoittajan raporttien lukeminen ja muu tarkastuksen aiheuttama jälkityö. Tarkastus voi olla koko kohteen toimintaan tarkoitettu tarkastus tai se voi olla kohdennettu vain tiettyyn toiminnan osaan.

Määräaikaistarkastusten lisäksi maksullisia valvontatoimenpiteitä ovat muun muassa vuosikertomuksen tarkastaminen, muu valvontaohjelmaan perustuva säännöllinen valvonta sekä tarkastukset, jotka ovat tarpeen ympäristönsuojelulain 175 §:ssä tai 176 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen noudattamisen valvomiseksi taikka 181 §:ssä tarkoitetun toiminnan keskeyttämisen valvomiseksi.

Myös jätelain 124 §:ssä tarkoitetuista laitosten ja yritysten määräaikaistarkastuksista ja muista säännöllisistä valvontatoimista, jotka perustuvat ko. pykälässä tarkoitettuihin suunnitelmiin, peritään taksan mukainen maksu. Lisäksi maksu peritään tarkastuksista ja muista valvontatoimista, jotka ovat tarpeen jätelain 75, 125 ja 126 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen antamiseksi ja sen noudattamisen valvomiseksi.

Ympäristönsuojeluviranomaisen maksut perustuvat määräaikaistarkastuksen ja hallintopakon valvonnan keskimääräiseen omakustannusarvoon. Mikroyrityksiltä perittävissä maksuissa huomioidaan toiminnan laajuus ja luonne sekä samoin jos toiminnanharjoittajan asemassa on sellainen luonnollinen henkilö, joka ei harjoita taloudellista toimintaa. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen asian käsittelyn omakustannusarvo on 70 € tunnilta (vuoden 2025 taksa).